

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS

У статті розглядається проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти як одного з ключових завдань сучасної педагогічної науки. Визначено сутність поняття «професійна компетентність», яка включає систему знань, умінь, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій, для більш ефективної професійної діяльності в умовах дошкільного навчального закладу.

Аналізується роль сучасних підходів у професійній підготовці майбутніх вихователів, зокрема компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Акцентується увага на важливості інтеграції теоретичних знань і практичного досвіду в освітньому процесі, що сприяє розвитку ключових професійних компетенцій.

Розглянуто методи та засоби формування професійної компетентності здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, зокрема активні та інтерактивні методи навчання, тренінги, педагогічну практику, проектну діяльність та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Особлива увага приділяється практико-орієнтованому навчанню як ефективному формуванню професійних умінь майбутніх педагогів. Також висвітлюється значення розвитку рефлексивних здібностей студентів, що сприяє самостійності, критичному мисленню та професійному самовдосконаленню. Запропоновано шляхи оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти через впровадження інноваційних педагогічних технологій, співпрацю з практиками.

Окрім зазначених аспектів, у статті підкреслюється роль соціально-психологічної підготовки майбутніх вихователів, що включає розвиток комунікативних навичок, емоційного інтелекту, емпатії та вміння взаємодіяти з дітьми, батьками й колегами. Особливу увагу приділено формуванню педагогічної етики, відповідного ставлення до професійної діяльності та здатності до самоконтролю в різних професійних ситуаціях.

Зроблено висновок, що успішне формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти можливе за умов комплексного підходу до організації освітнього процесу, забезпечення безперервної практичної підготовки, розвитку професійної мотивації та формування відповідних особистісних якостей, необхідних для роботи з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: професійна компетентність майбутніх вихователів, заклад дошкільної освіти, компетентнісно-орієнтований підхід, практична діяльність, професійна мотивація.

The article considers the problem of forming professional competence of future specialists in preschool education as one of the key tasks of modern pedagogical science. The essence of the concept of "professional competence" is determined, which includes a system of knowledge, skills, abilities, personal qualities and value orientations for more effective professional activity in the conditions of a preschool educational institution.

The role of modern approaches in the professional training of future educators is analyzed, in particular, competency-based, activity-based, and personality-oriented approaches.

The emphasis is on the importance of integrating theoretical knowledge and practical experience in the educational process, which contributes to the development of key professional competencies.

Methods and means of forming professional competence of students of pedagogical specialties are considered, in particular active and interactive teaching methods, trainings, pedagogical practice, project activities and the use of information and communication technologies. Special attention is paid to practice-oriented learning as an effective formation of professional skills of future teachers. The importance of developing students' reflective abilities, which promotes independence, critical thinking and professional self-improvement, is also highlighted. Ways are proposed to optimize the process of professional training of future preschool education specialists through the introduction of innovative pedagogical technologies and cooperation with practitioners.

In addition to the above aspects, the article emphasizes the role of socio-psychological training of future educators, which includes the development of communication skills, emotional intelligence, empathy and the ability to interact with children, parents and colleagues. Particular attention is paid to the formation of pedagogical ethics, an appropriate attitude to professional activity and the ability to self-control in various professional situations.

It is concluded that the successful formation of professional competence of future teachers of preschool educational institutions is possible under the conditions of a comprehensive approach to the organization of the educational process, ensuring continuous practical training, developing professional motivation, and forming the appropriate personal qualities necessary for working with preschool children.

Key words: professional competence of future educators, preschool educational institution, competency-based approach, practical activity, professional motivation.

УДК 378:373.2.091.12.011.3-051]:005.336.2-043.83
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.1.17>

Боремчук Л.І.,

старший методист коледжу,
викладач кафедри теорії
та методики дошкільної освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Марач Т.М.,

ст. викладач циклової комісії
методики музичної освіти
та вокально-хорової підготовки
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері дошкільної освіти є успіхом сучасної педагогічної науки. Майбутній вихователь має володіти не

лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками, необхідними для успішної роботи з дітьми. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів включає розвиток їхніх знань,

умінь, особистісних якостей та готовності до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна компетентність майбутнього фахівця дошкільної освіти – важлива проблема на сучасному етапі. Питання професійної діяльності вихователя відображено у багатьох дослідженнях відомих науковців, а саме: О. Л. Кононко, Н. В. Кузьміна, П. П. Борисов та ін. Вони підтверджують необхідність пошуку нових шляхів удосконалення професійної компетентності фахівців дошкільної освіти.

В психолого-педагогічній літературі велика увага приділяється формуванню професійної компетентності майбутніх спеціалістів, пов'язаній з компетентнісно-орієнтованим підходом в системі вищої освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки висвітлюють Л. Артемова, А. Богуш, Н. Калініченко, О. Кононко, О. Сухомлинська та ін. Проте питання спеціально організованих педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх вихователів у процесі фахової підготовки залишається відкритим.

Мета статті – розкрити теоретико-методологічні основи означеної проблеми, дати аналіз рівнів особистісної педагогічної зрілості та компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Саме становлення педагога-дошкільника як професіонала відбувається під час практичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Впровадження компетентнісного підходу в підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти є ключовим напрямом розвитку вищої педагогічної освіти. Сучасні психолого-педагогічні дослідження зосереджуються на моделюванні професійного становлення майбутнього спеціаліста в межах комплексного системного освітнього процесу в закладах вищої освіти. Це забезпечує розробку проєктної технології його професійної підготовки. Ця технологія спрямована на формування у майбутніх педагогів не лише теоретичних знань, а й здатності використовувати їх у практичній діяльності. Вона враховує інтеграцію різних освітніх методик, розвиток критичного мислення, творчих здібностей і комунікативних навичок, більшу для ефективної роботи з дітьми дошкільного віку.

Важливим аспектом компетентнісного підходу є впровадження інноваційних методів навчання, таких як проєктна діяльність, проблемне навчання, інтерактивні технології та рефлексивні практики. Це дозволяє майбутнім педагогам набути досвіду аналізу й рішення педагогічних ситуацій, а також адаптуватися до змін у сфері дошкільної освіти.

Такий підхід забезпечує постійне вдосконалення освітнього процесу, зокрема через упродовження міждисциплінарного навчання, яке покращує розвиток системного мислення та зміни знань у комплексному вирішенні професійних завдань. Використання сучасних цифрових технологій, електронних освітніх платформ і дистанційного навчання також відіграє значну роль у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів.

Не менше є розвиток емоційного інтелекту педагогів, оскільки їхня здатність встановлювати ефективну взаємодію з дітьми, розуміти їхні потреби та емоції, створювати сприятливу атмосферу для розвитку є ключовими факторами успішної педагогічної діяльності. Саме тому в програму професійної підготовки необхідно включати курси з розвитку комунікативних навичок, конфліктології, педагогічної етики та психології дитинства.

Також варто приділити увагу підготовці педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Майбутні фахівці повинні володіти знаннями та методиками, які можуть ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, адаптувати навчальний процес до своїх індивідуальних можливостей і створювати інклюзивне середовище, сприятливе для всіх вихованців.

Таким чином, компетентнісний підхід до підготовки педагогів дошкільної освіти забезпечує не лише високий рівень професійної майстерності, а й формування особистісних якостей, деяких для роботи в сучасних умовах. Інноваційні методи навчання, практикоорієнтований підхід і постійний професійний розвиток є основою якісної підготовки вихователів, здатних ефективно реалізовувати сучасні освітні стандарти та сприяти загальному розвитку.

Дослідження в галузі психолого-педагогіки свідчать про те, що компетентність має чітку структуру, яка складається з кількох складових: операційно-технічної (знання, навички, уміння, професійно значущі якості), мотиваційної (цілі, інтереси, мотиви, потреби) та практично-діяльної (засоби виконання діяльності та її результативність).

При визначенні професійних компетентностей дослідники орієнтуються або на традиційний кваліфікаційний підхід до особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти, або на ідеальну модель сучасного спеціаліста.

Основним призначенням професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти є гармонійний розвиток їх особистості як у соціальному, так і в індивідуальному вимірі. Компетентність педагога своїм вмінням знаходити та створювати ефективні шляхи розвитку педагогічних завдань, пов'язаних із навчальною, дослідницькою та виховною діяльністю. Вихователь демонструє свою професійну компетентність

через поєднання теоретичних знань і практичних навичок, що дає йому змогу розробляти, впроваджувати та вирішувати навчальні та дослідницькі завдання. Дослідники виокремлюють основні функції компетенцій майбутніх педагогів, підкреслюючи, що поняття компетентності охоплює когнітивний, операційний, технологічний, мотиваційний, етичний, соціальний.

Є на різноманітні підходи до визначення структури компетентності педагога дошкільної освіти, можна виокремити кілька загальних складових. До них відносяться професійні знання, навички, уміння, рефлексія, інтелектуальні якості, що є класними для професії. Дослідники проєктної діяльності педагога випускають її як складову педагогічну компетенцію, що передбачає інтеграцію теоретичних знань та практичної готовності до виконання педагогічної роботи [5, с. 58].

Під час формування професійної компетентності педагога дошкільної освіти необхідно виконувати вимоги державних стандартів і нормативних документів у цій сфері. У них розроблено модель педагогічної зрілості майбутнього фахівця, що охоплює як професійний, так і особистісний розвиток.

Професійна зрілість охоплює такі аспекти:

- психолого-педагогічну підготовленість педагога;
- володіння необхідними професійними знаннями, навичками та вміння
- психолого-педагогічну обізнаність;
- розуміння сучасних тенденцій у сфері освіти загалом і дошкільної зокрема;
- здатність організовувати педагогічний процес на інноваційних засадах та створювати сприятливі навчальні умови
- знання правових норм і законодавчих актів, що регламентують дошкільну освіту;
- вміння добирати, адаптувати та використовувати сучасні розвивальні, навчальні й виховні технології відповідно до конкретних завдань

На сучасному етапі розвитку суспільства важливим є забезпечення високоякісної професійної освіти, що включає готовність до професійної діяльності, професійну компетентність та педагогічну майстерність. Якісна професійна освіта досягається через компетентнісно орієнтований підхід, який передбачає розвиток особистісних якостей майбутнього педагога дошкільної освіти.

- інтерес до дітей;
- захоплення педагогічною діяльністю;
- спостережливість, витримка, урівноваженість;
- цілеспрямованість, доброзичливість;
- професійна працездатність.

Основу професійної освіти складає розвиток творчої особистості майбутнього вихователя, що здійснюється через цілісну організаційно-системну модель освітнього процесу. Професійний

та особистісний рівень освіти і розвитку студентів передбачає вивчення всіх дисциплін спеціальності та орієнтований на теоретичну й практичну підготовку майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти.

Теоретично-практична підготовка охоплює: формування уявлень про майбутню професію; розробку програми самостійної підготовки до освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти; участь студентів у пасивній практиці; ознайомлення з передовим педагогічним досвідом і функціями вихователя; створення умов для розвитку професійних умінь і навичок; реалізацію самостійної проєктної діяльності; виконання професійних завдань у поєднанні з обов'язками вихователя; формування аналітичних, проєктувальних, конструктивних та організаторських навичок; науково-пошукову діяльність через виконання індивідуальних завдань з фахових методик; участь у різноманітних формах методичної роботи в базових дошкільних установах під час безперервної практики; активну участь у роботі студентських наукових товариств; розробку творчих робіт та курсових проєктів.

Систему професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти потрібно розвивати та удосконалювати як за допомогою традиційних, так і нових форм організації навчального процесу, таких як навчальні заняття, майстер-класи, задачі, моделі, вправи, тренінги, ділові та рольові ігри, діалоги та дискусії тощо.

Важливу роль відіграють інноваційні технології, які сприяють конструктивно-творчій діяльності майбутніх фахівців (створення моделей занять, дидактичних ігор, розробка календарних планів освітньої роботи з дошкільниками) та стимулюють активну співпрацю студентів з викладачем через партнерську діяльність. Це включає діалогове навчання, семінари-кологвіуми, методи модерації та аналізу професійних ситуацій, дерево рішень, метод кейсів, професійні конкурси. Освітній аспект цих інноваційних технологій допомагає глибше розкрити зміст професії вихователя закладу дошкільної освіти, сприяє засвоєнню професійних знань та навичок, а також мотивує до саморозвитку та самовдосконалення.

І. Бех, досліджуючи становлення педагога-професіонала на сучасному етапі, підтверджує, що «умовою і засобом реалізації предметної діяльності є людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що є характерним для будь-якого працівника, а з іншого – індивідуальне, внесене ним самим у кожний аспект своєї професійної діяльності» [2, с.156].

Професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти ставить перед собою виклики:

- низький рівень мотивації здобувачів освіти до саморозвитку;

- недостатня матеріально-технічна база освітніх закладів;
- потреба в оновленні змісту освіти відповідно до сучасних вимог.

Окрім викликів є ще перспективи, над реалізацією яких потрібно працювати:

- впровадження міжнародного досвіду;
- розвиток дуальної освіти- поєднання навчання і роботи;
- співпраця з роботодавцями;
- педагогіка партнерства;
- розвиток інклюзивної освіти.

Перспективи розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти є складним і багатограним процесом, що включає теоретичну підготовку, практичний досвід, розвиток комунікативних навичок та постійне самовдосконалення. Сучасний педагог має бути не лише експертом у своїй галузі, але й творчою, інноваційною особистістю, мати здатність адаптуватися до змін і ефективно працювати з дітьми. Забезпечення високої якості дошкільної освіти можливо лише за умови формування клітинної системи підготовки, яка враховує всі аспекти.

Висновки. Отже, формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти є важливою складовою їхньої підготовки та забезпечує успішне виконання педагогічної діяльності. Компетентність у цій сфері охоплює не лише професійні знання та навички, але й особистісні якості, здатність до рефлексії, саморозвитку та інноваційного підходу в освітньому процесі. Особливо важливо приділяти розвиток мотиваційної та особистісної складової компетентності, а потім саме ці аспекти стимулюють готовність педагогів до професійної діяльності та здатність до ефективного педагогічного впливу на дітей. Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти має бути

орієнтована на підключення традиційних і новітніх методик, які не дозволяють лише забезпечити високий рівень професійних знань, але й сприяти розвитку особистісних якостей, творчого потенціалу.

Доведено, що рівень сформованості професійної компетентності фахівця-дошкільника – це показник його готовності до практичної діяльності, вираженої певним ступенем оволодіння системою практичних дій і навичок. Саме це сприяє усвідомленому вибору педагогічної професії, який здійснюють майбутні педагогічні кадри в системі дошкільної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. Київ, 2008.
2. Бех І. Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах. Педагогіка толерантності. 2011. № 3-4, С.156.
3. Борисов П. П. Компетентнісний підхід і модернізація змісту освіти. Стандарти і моніторинг в освіті. 2011. №1. С.58.
4. Кононко О. Л. Інтерактивні методи як засіб оптимізації роботи з педагогічним колективом. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. №6. С.6-7.
5. Кушнір В. А. Необхідність введення понять «компетенція» і «компетентність» у професійній підготовці майбутніх учителів. В. А. Кушнір. Імідж сучасного педагога. 2016. №4 (163). С.28-33
6. Палагейченко В. Ключові компетентності вчителя. В. Палагейченко. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2009. №2. С.55-60.
7. Пищик О. В. Розвиток професійної компетентності педагога. О. В. Пищик. Педагогічна майстерня. 2014. №7 (43) липень. С 2-6.
8. Сисоєва С. О. Інформаційна компетентність фахівця: теорія і практика формування. Чернівці: Технодруку, 2016. С.208.